

INFLUENȚE STRĂINE ȘI REALITĂȚI NAȚIONALE IN OPERA LUI SADOVEANU.

În opera oricărui scriitor cult, mai ales când ea este variată și vastă, se pot distinge, mai mult sau mai puțin contopite cu produsele experienței afective în raport cu anumite realități etnico-geografice, și unele influențe străine.

Aceste influențe, aprioric condamnate de partizanii unui autohtonism exclusivist pot fi, ce e drept, uneori dăunătoare din punct de vedere artistic, când ele sînt în dezacord cu temperamentul scriitorului sau nu sînt bine asimilate de dînsul.

Romantismul francez, lucrul este destul de cunoscut, n'a înrîurit totdeauna favorabil pe un Alecsandri sau Bolintineanu.

Cînd însă scriitorul este o personalitate puternică, exercitîndu-se pe un teren potrivit, unele influențe străine, departe de a constitui o scădere, pot avea efecte tonice și fecunde.

Clasicismul francez nu a înrîurit desigur în rău pe Grigore Alexandrescu, după cum, fără romantismul și metafizica idealistă germană, Eminescu nu ar fi pus, probabil, în valoare toate posibilitățile geniului său.

Unele influențe străine se pot semnala, cum era firesc, și în opera alt de bogată a d-lui Sadoveanu și ele vor fi cîndva un obiect de cercetare documentată și minuțioasă pentru istoricul literar.

În paginile ce urmează nu am altă intenție decît să fac privitor la ele cîteva sumare observații sau să notez unele impresii.

Încă de la publicarea primelor volume de povestiri, nuvele sau romane ale marelui prozator moldovan, s'a vorbit de către unii critici de influența naturalismului francez, pe cînd alții au pus accentul pe oarecare înrîuriri slave.

Primii aveau în vedere unele preocupări de critică socială, scene de realism crud și pesimism sombru din „Dureri înăbușite” sau „Crișma lui moș Precu”, care păreau a reaminti maniera lui Zola, aplicată unui material autohton, pe cînd ceilalți erau izbiți de unele reconstituiri epice ale trecutului, în care alături de boeri, răzeși sau țărani, care între Siret și Nistru iubesc, se încaieră sau își apără eroic moșia, apar deseori Cazaci, Tătari sau Poloni.

Sadoveanu a citit, fără îndoială, pe „Taras Bulba” al lui Gogol ca și trilogia istorică și națională a lui Sienckiewicz și în ce privește evocarea trecutului și culoarea locală, și poate chiar fizionomia unor personaje, el le datorește desigur ceva.

Alți critici au remarcat, oprindu-se asupra altor volume ale d-lui Sadoveanu, că rolul covârșitor pe care-l are în opera lui natura, contemplarea ei visătoare, calmă, pasivă, dependența în care omul este înfățișat în raport cu ea, sînt trăsături pe care le întîlnim în literaturile slave.

Compătimirea reală și caldă pentru cei mulți asupriți, ofensați sau umiliți samănă cu cea care se desprinde din opera marilor romancieri ruși Dostoiewsky și mai ales Tolstoi, după cum ceiace s'a numit atît de nimerit „magia amintirii”, regretul duios și melancolic pentru clipele de fericire intense dar efemere ale vieții ne fac adeseori să ne gîndim la delicatul și sentimentalul Turgheniev. Dar unele din aceste trăsături: natura înfățișată liric și panteist, resemnarea fatalistă în fața destinului, nostalgia unui trecut care nu mai poate reveni, nu aparțin oare firii moldovenești, înrudite din acest punct de vedere cu cea slavă, în ori ce caz deosebită de cea munteană, ai cărei scriitori reprezentativi zădăresc natura aproape numai pictural (Delavrancea, Sandu-Aldea) și mai legați de ceasul prezent, apar în raporturile lor cu societatea înconjurătoare mai activi și mai cu samă mai practici. În ce privește influențele franceze, deși autoritatea lui Zola era mare în toată Europa ca și la noi la începutul acestui secol, cînd a debutat d. Sadoveanu, nu cred că naturalismul acestuia cu tinctura lui scientistă, materialistă, fiziologică a înriurit prea mult spiritul său spontan, intuitiv, sintetic, poetic.

Socot deasemeni că romanele marelui Balzac de vastă anchetă socială cu descrierile reci, minuțioase și prozaice nu l-au impresionat prea mult cu tot dramatismul și construcția lor ciclopeană.

În ce privește Bourget, sînt sigur că acest reprezentant literat al saloanelor cu psihologismul lui pedant, greoi și factice i-a repugnat totdeauna.

Adevărul uman și mai ales virtuozitatea stilistică a lui Flaubert le-a prețuit probabil, dar scriitorul francez de care s'a simțit, cu deosebire atras, prin numeroase afinități electivă a fost desigur Maupassant.

În 1907, a tradus din acesta, un volum de „Povestiri alese” și am impresia că a învățat dela marele nuvelist unele secrete ale meșteșugului, în ce privește elementul senzațional, detaliul precis și sugestiv, sobrietatea mijloacelor artistice, tehnica narațiunii.

Pe Anatole France, foarte gustat în cercul „Vieții românești”, l-a prețuit deasemeni pentru divinația lui istorică și în „Oameni din lună” a trecut poate ceva din umorul subtilului scriitor francez, după cum figura simpatică a abatelui de Marenne din „Zodia Cancerului” pare a aminti uneori pe acea a abatelui Jérôme Coignard, în ce privește scepticismul surizător și ironia indulgentă.

Dar ce înseamnă aceste influențe probabile sau presupuse pe lângă atîtea izvoare de inspirație profund naționale ale acestui scriitor, care se consideră singur ca un descendent spiritual al lui Neculcea și Creangă și a privit totdeauna poporul ca părintele lui literar ?

În cele mai prețioase sau mai semnificative din povestirile sau romanele sale, mă gîndesc la „Hanu Ancuței”, „Baltagul”, „Măria sa puil pădurii”, cititorul nu respiră oare parfumul arhaic al cronicilor moldovene sau acel al basmelor străvechi, baladelor sau legendelor populare ?

Dacă în ce privește unele teme sau atitudini, Sadoveanu datorește ceva literaturilor slave, iar ca procedee și tehnică a învățat ceva din literatura franceză, acest aport apare cu totul neînsemnat și superficial față de elementul autohton al operei sale.

Cum a observat Ibrăileanu cu obișnuita lui pătrundere, în ea simțim vibrînd la tot pasul ecouri ancestrale care vin de demult și din insondabile adîncuri, dela îndepărtații săi strămoși răzeși sau ciobani.

Visurile acestora de eroism sau dragoste, dorul nostalgic ca și tainica lor legătură cu sufletul ascuns al codrilor, munților și apelor străbat până la noi, asemeni unei melodii suave care vrăjește și încintă.

Categorii sociale arheologice și patriarhale, care prea puțin sau deloc atinse de curentul civilizației urbane și occidentale au păstrat dealungul vremilor cu un conservatorism dîrz și tenace unele trăsături ale specificului nostru etnic moldovenesc, au avut norocul să se perpetueze la sfîrșitul veacului trecut într'un urmaș de geniu.

Inzestrat cu un dar neasămănat al expresiei, acestuia i-a fost dat să înfățișeze elemente fundamentale ale firii lor în înfăptuiri de artă, uneori strălucite și nepieritoare.

OCTAV BOTEZ.
